

Pamokos gidas

DALYKAS: Kalbų dalykai

KLASĖS: 9-12

SĄSAJA SU DALYKU

Kritinis įvairių rūšių tekstų vertinimas

PAMOKOS TIKSLAS

Mokinės(-iai) gebės atskirti bent trijų rūšių mąstymo šališkumus bei pasitelkti bent tris būdus, siekiant sumažinti šališkumą įtaką jų sprendimų priėmimui.

SUDOMINIMAS

Vaizdo įrašas, kuriame demonstruojama garso iliuzija, kuri parodo, kaip mūsų smegenys skiria prioritetą vaizdinei informacijai, lyginant su garsine.

Trukmė 3 min.

PAMOKOS GAIRĖS

Užduotis I: „Inkaravimo“ šališkumas. Mokinės(-iai) analizuoja, kaip veikia šis mąstymo šališkumas.

Užduotis II: Patvirtinimo šališkumas. Mokinės(-iai) analizuoja, kaip veikia šis mąstymo šališkumas.

Užduotis III: Darbas grupėse. Mokinės(-iai) aptaria tokių mąstymo šališkumus socialinėse medijose bei būdus, kaip galima mažinti jų įtaką mūsų vertinimui.

30 min.

Refleksija (5 min.): Viktorina, kurios metu mokinės(-iai) turi identifikuoti mąstymo šališkumus pagal pateiktas situacijų pavyzdžius.

KAIP ŽINOSIU, KAD PASIEKIAU TIKSLĄ?

Mokinės(-iai) pateikia bent tris patarimus, kaip sumažinti mąstymo šališkumą poveikį ir didžioji dalis mokinių sugeba identifikuoti skirtingus mąstymo šališkumus.

KERTINĖS SĄVOKOS

Mąstymo šališkumai
„Inkaravimo“ šališkumas
Patvirtinimo šališkumas

PRIEMONĖS

Projektorius prezentacijai,
interneto ryšys vaizdo
įrašo rodymui, telefonai
arba planšetės.

Sukurta Žinių ekonomikos forumo ir DW Akademie bei finansuota Vokietijos užsienio reikalų ministerijos.

Sudominimas (3 min.):

1. Parodykite vaizdo jraša klasei. Jis turi būti rodomas su garsu, nes jame yra demonstruojama garso iliuzija.

2. Jūs ką tik matėte pavyzdį, kaip veikia mūsų smegenys: jos teikia prioritetą vaizdinei informacijai, o ne garsinei. Kaip ir pavyzdyje, tai reiškia, kad jei vaizdu ir garsu mūsų smegenys gauna prieštaraujančią informaciją, prioritetas bus teikiamas vaizdinei informacijai.

Tai yra priežastis, kodėl egzistuoja mitai, kad klausant tam tikras dainas atbulai, galima išgirsti „slaptą“ žinutę. Jūs galite klausyti bet kurios dainos atbulomis, uždėti subtitrus (vaizdą) ir mūsų smegenys toliau viską padarys patys.

Detali pamokos eiga (30 min.):

3. „Inkaravimo“ šališkumo (angl. Anchoring bias) užduotis.

3.1. Paraginkite visas(-us) mokines(-ius) atsakyti į klausimą kuo greičiau – tiesiog pirma mintimi, kuri šauna į galvą (prieš klausiant, vertėtų pasitikrinti ar apie tai nebuvo mokomasi kitų dalykų pamokose): Ar Indonezijoje gyvena daugiau ar mažiau nei 65 mln. žmonių?

3.2. Nesakydami teisingo atsakymo, iškart užduokite antrą klausimą ir paraginkite, kuo daugiau mokinių atsakyti, kuo greičiau: Kiek žmonių gyvena Indonezijoje?

3.3. Su retomis išimtimis, didžioji dalis atsakymų bus aplink 65 mln. žmonių. Taip nutinka dėl „inkaravimo“ šališkumo. Tai mąstymo šališkumas, kuris lemia, kad mes pernelyg pasikliaujame pirma turima informacija apie konkrečią temą. Realiame gyvenime mes dažnai galime matyti šio šališkumo pasireiškimą, turbūt kasdien parduotuvėje. „Inkaravimo“ šališkumas yra naudojamas su kainų nuolaidomis, kai mes matome „kainą iki nuolaidos“ ir dabartinę kainą, mes esame linkę dabartinę kainą vertinti pagal tą ankstesniąją. Tai visada lemia pozityvesnį kainos vertinimą, net jeigu kaina ir su nuolaida yra per didelė. Ir dažnai, tai mus paskatina nusipirkti kokį nors produktą, kurio mums nebūtinai reikia ir nebūtinai pagalvojant objektyviai, kad ir ši kaina yra per didelė.

3.4. Grįžtant prie klausimų apie Indoneziją, galima paminėti, kad Indonezijoje gyvena apie 280 mln. žmonių.

4. Patvirtinimo šališkumo (angl. confirmation bias) užduotis.

4.1. Jums reikia atspėti taisyklę, pagal kurią yra pateikiama trijų skaitmenų seka.

4.2. Negalite klausti jokių klausimų. Galite tik spėti kitą trijų skaitmenų seka ir ar Jums atsakysiu ar ji „atitinka taisyklę“, ar „neatitinka taisyklės“.

4.3. Galite siūlyti trijų skaitmenų kombinacijas kiek norite kartų. Kai manote, kad jau žinote, kokia tai taisyklė – galite spėti taisyklę vieną kartą.

4.4. Pirminė trijų skaitmenų seka: 2, 4, 8.

4.5. Didžioji dalis mokinių (ypač pradžioje) pateiks tokias skaitmenų kombinacijas, kurios atitinka akivaizdžiausias taisykles: dauginti iš dviejų (16, 32, 64) arba dauginti du pirmus skaičius, kad gauti trečią (3, 6, 18).

4.6. Teisinga taisyklė: **skaitmenų seka didėjimo tvarka** (2, 3, 4 or 1, 32, 994). Pavyzdžiai, kurie neatitinka taisyklės: 2, 2, 4 arba 5, 2, 4.

4.7. Kartais atspėti taisyklę pakanka kelių minučių, kartais tai gali užtrukti ilgiau nei 10 min. Priežastis, kodėl mokinės(-iai) pateikia akivaizdžiausias skaičių sekas ir taisykles – **patvirtinimo šališkumas**. **Patvirtinimo šališkumas** tai polinkis ieškoti, interpretuoti, palankiau vertinti ir atsiminti informaciją, kuri atitinka mūsų išankstinius įsitikinimus ar vertybes. Šis šališkumas yra vienas dažniausiai pasireiškiančių mąstymo šališkumų kasdienybėje. Mūsų pirminė reakcija į bet kokią mums naują informaciją yra paremta patvirtinimo šališkumu. Ir tik tuomet, kai mes „įjungiamo“ kritinį (ar mokslinį) mąstymą, mes galime šį šališkumą suvaldyti.

4.8. Jei yra laiko, galima parodyti [šį vaizdo įrašą, kaip tikri žmonės gatvėje bando surasti taisyklę](#). Vaizdo įrašė taip pat yra paaiškinimas patvirtinimo šališkumas, remiantis mokslu.

5. Užduotis grupėse.

5.1. Dirbant grupėse po 5, mokinės(-iai) turi pateikti bent du pavyzdžius „inkaravimo“ ir patvirtinimo šališkumams iš socialinių medijų (bent po vieną pavyzdį kiekvienam šališkumui).

5.2. Tose pačiose grupėse joms(-iems) reikia surasti (sugalvoti) bent tris patarimus, kaip sumažinti šių mąstymo šališkumų įtaką (galimi atsakymai: suprasti ir atsiminti, kad tokie šališkumai pasireiškia nuolat; atidėti (sulėtinti) sprendimo priėmimą; patikrinti informaciją; sukurti savo „inkarą“; patikrinti savo hipotezę (pabandyti ją paneigti, o ne patvirtinti).

Apibendrinimas/refleksija (5 min.):

6. Išvada: mąstymo šališkumai yra mūsų smegenyse ir tai yra tūkstančių metų evoliucijos pasekmė. Tai reiškia, kad KIEKVIENAS juos turime. Mes negalime jų atsikratyti ar tiesiog išjungti, taip jau veikia mūsų smegenys. Bet mes galime suprasti, kad mes turime mąstymo šališkumų ir pasitelkti kritinį mąstymą informacijos vertinimui, siekiant sumažinti jų įtaką mums.

7. Mes aptarėme kelis mąstymo šališkumus, bet jų yra daugiau nei 100. Štai dar keli dažnesnių mąstymo šališkumų pavyzdžiai:

7.1. **Praeities įvykio šališkumas (visą-laiką-taip-ir-žinojau fenomenas) (angl. hindsight bias, knew-it-all-along phenomenon)** yra tendencija vertinti praeities įvykius, kaip labiau prognozuojamus nei jie išties buvo. Dėl to šis šališkumas dar dažnai vadinamas – visą-laiką-taip-ir-žinojau fenomenu.

7.2. **Klaidingo sutarimo efektas (angl. false consensus effect)** yra tendencija pervertinti, kaip stipriai kiti žmonės pritaria mūsų turimiems įsitikinimams, elgesiui, nuostatoms ar vertybėms.

7.3. **Aureolės (ar spindesio) efektas (angl. halo effect)** – yra tendencija spręsti apie žmones pagal pirmą įspūdį. Šis efektas dar taip pat žinomas „fizinio patrauklumo stereotipo“ pavadinimu ar „kas gražu, tas teisinga principu“. Aureolės (ar spindesio) efektas mums pareiškia kasdien.

7.4. **Minios efektas (angl. bandwagon effect)** – yra tendencija elgtis, mąstyti ir t.t. taip, kaip tai daro dauguma.

8. Viktorina su keliais etapais, kur mokinės(-iai) turėtų spėlioti mąstymo šališkumus, pagal pateikiamus situacijų pavyzdžius.